

Analiza obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u Republici Hrvatskoj

Diebalo, Ivan

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Organization and Informatics / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet organizacije i informatike**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:211:822967>

Rights / Prava: [Attribution 3.0 Unported/Imenovanje 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-06**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Organization and Informatics - Digital Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET ORGANIZACIJE I INFORMATIKE
VARAŽDIN**

Ivan Diebalo

**ANALIZA OBITELJSKIH
POLJOPRIVREDNIH GOSPODARSTAVA
U REPUBLICI HRVATSKOJ**

ZAVRŠNI RAD

Varaždin, 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET ORGANIZACIJE I INFORMATIKE
V A R A Ž D I N

Ivan Diebalo

Matični broj: 0016144357 4

Studij: Ekonomika poduzetništva

ANALIZA OBITELJSKIH POLJOPRIVREDNIH
GOSPODARSTAVA U REPUBLICI HRVATSKOJ

ZAVRŠNI RAD

Mentorica:

Ivana Fojs, mag. oec.

Varaždin, srpanj 2023.

Ivan Diebalo

Izjava o izvornosti

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristio drugim izvorima osim onoga koji su u njemu navedeni. Za izradu rada su korištene etički prikladne i prihvatljive metode i tehnike rada.

Autor potvrdio prihvaćanjem odredbi u sustavu FOI-radovi

Sažetak

Završni rad sastoji se od teorijskog i praktičnog dijela. U teorijskom dijelu završnog rada opisani su pojam i povijest razvoja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava te njihov značaj za gospodarstvo Republike Hrvatske. Analiziraju se obiteljska poljoprivredna gospodarstva u Republici Hrvatskoj i navode se mjere i poticaji državnih tijela za razvoj OPG-ova. Nadalje, analiziraju se dopunske djelatnosti koje OPG-ovi mogu obavljati te se objašnjava statistika i uspješnost takvih gospodarstava u Republici Hrvatskoj.

Praktični dio završnog rada sadrži uvid u poslovanje i financije OPG-a URH d.o.o. i OPG-a ŽITARICE DOŠEN d.o.o., analizu proizvoda i usluga koje pružaju te detaljnu usporedbu navedenih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava.

Ključne riječi: obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo; analiza; dopunske djelatnosti; mjere i poticaji; gospodarski subjekti; veličina gospodarstva

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo	2
2.1. Pojam obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva.....	2
2.2. Povijesni razvoj OPG-a u svijetu.....	3
2.3. Povijesni razvoj OPG-a u Republici Hrvatskoj	4
3. Analiza obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u Republici Hrvatskoj.....	7
3.1. Statistika OPG-ova u Republici Hrvatskoj.....	7
3.1.1. Statistika zaposlenih na poljoprivrednim gospodarstvima u Republici Hrvatskoj	9
3.2. Mjere i poticaji državnih tijela za razvoj OPG-ova	11
3.2.1. Mjere i poticaji po županijama u Republici Hrvatskoj	12
3.3. Uspješnost OPG-ova	14
3.3.1. Usporedba uspješnosti OPG-ova u Hrvatskoj i u svijetu.....	14
3.4. Dopunske djelatnosti obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava	15
4. Analiza obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava na primjerima	18
4.1. URH d.o.o.	18
4.1.1. Ratarske kulture i usluge.....	22
4.2. ŽITARICE DOŠEN d.o.o.	23
4.2.1. Ratarske kulture i usluge.....	26
4.3. Agro Puškarić Poljoprivredni Obrt	27
4.3.1. Ratarske kulture i usluge.....	30
4.4. Usporedba URH d.o.o., ŽITARICE DOŠEN d.o.o. i Agro Puškarić Poljoprivrednog obrta.....	31
5. Zaključak.....	33
Literatura	35
Popis slika.....	38
Popis tablica.....	39
Popis grafikona.....	40

1. Uvod

Obiteljska poljoprivredna gospodarstva , u daljnjem tekstu OPG, najčešći su oblik poljoprivrednog gospodarstva u svijetu. Iako se obiteljsko gospodarstvo smatra jednostavnim, to u stvarnosti nije tako. Važno je uspostaviti inovativnost i konkurentnost na tržištu bez kojih uspjeh OPG-a nije moguć. Danas se sve više ljudi iseljava iz ruralnih područja, no to se ne odražava na broj obitelji koje se žele iskušati u poduzetništvu.

Ovim se radom nastoji objasniti povijest i razvoj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u Republici Hrvatskoj i svijetu te njihov značaj za hrvatsko gospodarstvo. Poljoprivreda se smatra jednom od najstarijih djelatnosti te se kroz vrijeme znatno mijenjala. Danas OPG-ovi uživaju državne poticaje te zbog toga imaju više mogućnosti za poslovanje i kontinuirano poboljšanje nego što su to imali ranije u povijesti.

U nastavku je razrađena analiza obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u Republici Hrvatskoj s naglaskom na statistiku i uspješnost obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u Hrvatskoj te na mjere i poticaje državnih tijela koji potiču razvoj i konkurentnost OPG-ova. Objašnjene su dopunske djelatnosti obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava koje omogućavaju bolje korištenje ljudskih i materijalnih resursa te se stoga može reći da gospodarstva maksimiziraju svoj potencijal.

U praktičnom dijelu završnog rada analiziraju se obiteljska poljoprivredna gospodarstva na dva primjera. Primjeri navedeni u radu su OPG URH d.o.o. i OPG ŽITARICE DOŠEN d.o.o. koji se nalaze u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji. Detaljno je razrađen svaki od navedenih OPG-ova, zajedno s njihovim proizvodima i uslugama te inovacijama koje ih karakteriziraju. Nadalje, prikazana je usporedba spomenutih OPG-ova i na kritički je način ocijenjeno njihovo poslovanje.

Suvremeno doba odlikuje interes i izbirljivost što se tiče hrane i ostalih proizvoda koji se svakodnevno koriste. Stanovništvo više brine o tome što unosi u organizam, zbog čega su OPG-ovi doživjeli procvat na tržištu. Potražnja za zdravim i organskim proizvodima neprestano raste te je ovaj oblik gospodarstva sve popularniji. Svrha ovog rada je objasniti značaj OPG-ova za gospodarstvo Republike Hrvatske i pokazati da obiteljska poljoprivredna gospodarstva mogu uspjeti na današnjem tržištu, ponajviše zbog mijenjanja mišljenja i preferencija kupaca.

2. Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo

Obiteljska poljoprivredna gospodarstva imaju važnu ulogu u ostvarivanju ciljeva zajedničke poljoprivredne politike i osiguravanju održivosti poljoprivrednog sektora Europske unije. Ujedinjeni narodi su 2014. godinu proglasili Međunarodnom godinom OPG-ova s primarnim ciljem promicanja, jačanja i razvijanja svih vrsta poljoprivrede, poput hortikulture, ribarstva, stočarstva i šumarstva, usmjerene na obitelj kao društveno vrijednog, gospodarskog i ekološki održivog modela (Revija ruralnog razvoja Europske unije, 2013).

2.1. Pojam obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva

„OPG je organizacijski oblik gospodarskog subjekta poljoprivrednika fizičke osobe koji radi stvaranja dohotka samostalno i trajno obavlja djelatnost poljoprivrede i s njom povezane dopunske djelatnosti, a temelji se na korištenju vlastitih i/ili unajmljenih proizvodnih resursa te na radu, znanju i vještinama članova obitelji“ (Zakon o obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu, Narodne novine, 2023).

Fizička osoba koja odabere obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo kao oblik samostalnog obavljanja gospodarske djelatnosti mora se upisati u Upisnik obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava ukoliko ima ekonomsku veličinu gospodarstva veću od 3.000 eura i ako je obveznik poreza na dobit po osnovi obavljanja gospodarske djelatnosti poljoprivrede (Zakon o obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu, Narodne novine, 2023).

Veličina obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva utječe na njegovu organiziranost, proizvodnu orijentaciju i na primjenu tehnika i tehnologija te zbog toga ustraju da budu dovoljno veliki da učinkovito izvršavaju određene zadatke koje imaju kao gospodarski subjekti. Naime, pokazalo se da veliki OPG-ovi imaju veći broj zaposlenika i bolju opremu za obavljanje aktivnosti unutar gospodarstva te stoga ostvaruju veću dobit (Petrač i Zmaić, 2004).

Postoje tri konstitutivne komponente obiteljskog gospodarstva, a to su (Vidas, 2022):

- domaćinstvo
- posjed
- gospodarstvo

Domaćinstvo se definira kao obiteljska ili druga zajednica osoba koje zajedno žive i troše prihode za podmirenje osnovnih životnih potreba. Posjed ili imovina se odnosi na zemljište i sredstva za proizvodnju u vlasništvu članova obitelji, a gospodarstvo se kao

produktivna jedinica sastoji od posjeda i radne snage kućanstva koja sudjeluje u proizvodnji (Vidas, 2022.).

Obiteljska poljoprivredna gospodarstva danas pokrivaju otprilike 70% poljoprivrednog zemljišta na području Europske unije. Obiteljska gospodarstva se percipiraju kao manja poduzeća zbog toga što prekrivaju i koriste veliku površinu za obavljanje svojih djelatnosti. Takvi oblici znatno variraju što se tiče poslovnih aktivnosti, materijalnih resursa, konkurentnosti, udjela radne snage i stupnja integriranosti u tržište. Stoga se može zaključiti da obiteljska poljoprivredna gospodarstva znatno doprinose razvoju gospodarstva država u kojima se nalaze i u čitavoj Europskoj uniji te sudjeluju u promicanju poduzetništva u cijelom svijetu (Revija ruralnog razvoja Europske unije, 2013.).

OPG-ovi su često otporniji od korporativnih poljoprivrednih gospodarstava zbog toga što svoje tradicionalne aktivnosti prilagođavaju vanjskim uvjetima poput sudjelovanja u kratkim prehrambenim lancima, diversifikacije na poljoprivrednom gospodarstvu i usmjerenosti na proizvodnju hrane visoke kvalitete (Revija ruralnog razvoja Europske unije, 2013.).

2.2. Povijesni razvoj OPG-a u svijetu

Danas u Europi i ostalim razvijenim zemljama prevladava obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo kao oblik organizacije poljoprivredne proizvodnje. Suvremena je tehnološka revolucija u poljoprivredi prerasla okvire obične tehničke transformacije poljoprivrede, koja je okarakterizirala veći dio 20. stoljeća. Posljedice te revolucije su ogroman porast proizvodnje u razvijenim zemljama i rast produktivnosti (Župančić, 2005).

Najveći utjecaj na razvoj agrarnih odnosa imao je feudalni poredak. Nakon raspada feudalizma su se seljački posjedi sve više dijelili, a seljaci su živjeli na sve manjim posjedima od kojih su teško preživljavali. Velika je kriza europske poljoprivrede, prouzročena transportnom revolucijom, od početka sedamdesetih do sredine devedesetih godina 19. stoljeća dovela seljake u još gori položaj. Na europsko se tržište dopremalo žito iz Indije, Amerike i Rusije po nižim cijenama od domaćih. Seljaci su se tako počeli zaduživati (Mataga, 2005).

U Grčkoj su uzastopne agrarne reforme tijekom 1920-ih godina bile sastavni dio državne politike. Brza poljoprivredna modernizacija, naročito nakon sedamdesetih godina 20. stoljeća, je uključivala strukturne prilagodbe obiteljskih gospodarstava u aspektima mehanizacije, veličine gospodarstva i tehnologije. Državna politika je bila djelomično

usmjerena na dohodak i subvencioniranje poljoprivredne proizvodnje (Kasimis i Papadopoulos, 2019).

U mnogim od najmanje razvijenih zemalja svijeta provedene su strukturalno-gospodarske reforme tijekom 80-ih godina 20. stoljeća, a njihov rezultat bio je povlačenje države iz poljoprivrednog sektora. To je dovelo do toga da su poljoprivrednici iz subsaharske Afrike bili izloženi globalnoj konkurenciji iz područja koja su bila produktivnija. Obiteljska poljoprivredna gospodarstva u subsaharskom području bila su oštećena, no danas se stavlja poseban naglasak na poticanje OPG-ova u navedenim područjima koji osiguravaju hranu i nova radna mjesta (Revija ruralnog razvoja Europske unije, 2013).

2.3. Povijesni razvoj OPG-a u Republici Hrvatskoj

Prema Župančiću (2005) je u Hrvatskoj dulje vrijeme postojao tradicionalan oblik seljačkih gospodarstava, no u posljednjih pedesetak godina je pod utjecajem različitih čimbenika postupno nastajalo moderno poljoprivredno gospodarstvo koje je sposobno za tržišno natjecanje i kompatibilno europskom okruženju. U procesu tranzicije i privatizacije je državna politika nastojala tehnološki opremiti gospodarstva, a to je dovelo do nove strukture hrvatske poljoprivrede. Povećala se polarizacija u posjedovnoj strukturi OPG-ova u kojoj se izdvojio uži sloj većih i tržišno orijentiranih gospodarstva, a mali posjedi su ustrajali u tome da zadrže tradicionalna obilježja.

Nastanak obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava na hrvatskom teritoriju je povezan s procesom ukidanja feudalizma sredinom 19. stoljeća, a nedugo zatim dolazi do raspadanja kućnih zadruga i individualizacije seljaštva (Župančić, 2005).

Seljački se posjed u Hrvatskoj razvio iz starije kolektivne ustanove, tzv. kućne zadruge, koja je bila vrlo prisutna na velikom dijelu hrvatskog prostora u doba tradicionalnog sela. Kućna se zadruga velikim dijelom raspala u 19. stoljeću, no u nerazvijenim i izoliranim hrvatskim regijama njezini ostatci su preživljavali i u 20. stoljeću. To je bilo početno razdoblje kapitalističke individualizacije koja se pojavila u Hrvatskoj kasnije nego u ostatku Europe, a postupno je promijenila osnove starog poretka. Formiranje slobodnog seljačkog posjeda započelo je 1848. godine kada se ukinuo stari poredak te time seljak postaje neovisan. Može se reći da je seljačko gospodarstvo kao slobodan pravni i gospodarski subjekt staro približno 175 godina (Župančić, 2005).

Od početka 20. stoljeća počinju se oblikovati dva tipa poljoprivrednog gospodarstva, a to su seljački i farmerski, odnosno poduzetnički tip gospodarstva. Seljački tip gospodarstva

imao je cilj opskrbiti domaćinstvo i osigurati opstanak obitelji, dok je farmerski želio ostvariti dohodak uz najveći mogući dobitak. Tako se seljački tip svrstava u socijalnu, pa tek onda ekonomsku kategoriju, a farmerski tip prvenstveno u ekonomsku kategoriju (Župančić, 2002).

Međutim, članovi kućanstva se s vremenom počinju zapošljavati, što znači da domaćinstva dobivaju novi oblik prihoda. Dolazi do novog socio-ekonomskog modela nazvanog mješovito domaćinstvo koje se proširuje i postaje najpopularniji model života na selu. Gospodarstvo se deagrarizacijom oslobodilo viškova radne snage, a tržište poljoprivrednih proizvoda se počelo širiti. Godine 1967. ukinuta je zabrana kupovanja traktora i drugih mehaničkih sredstava rada te se ta godina uzima kao početak masovne mehanizacije malih obiteljskih gospodarstava (Defilippis, 2005).

U prvoj polovici 20. stoljeća raste poljoprivredno stanovništvo i broj obiteljskih gospodarstava se u tom razdoblju povećao za 64.6%, odnosno za 263.000 gospodarstava. U drugoj polovici se zbog brojnih političkih, gospodarskih i društvenih promjena taj broj smanjio za 177.000 (Defilippis, 2005).

U Tablici 1. prikazano je povećanje broja gospodarstava do 1 hektara i površina u njihovu vlasništvu te smanjenje broja većih gospodarstava od 1 hektara i površine koju ona posjeduju.

Tablica 1. Promjene broja obiteljskih gospodarstava Hrvatske s obzirom na njihovu površinu, 1960.-1991.

	Gospodarstva do 1 hektara	Gospodarstva veća od 1 hektara	Sva gospodarstva
Promjene broja gospodarstava	+ 59.000	- 179.000	- 120.000
Promjene površina koje ta gospodarstva zapremaju (u ha)	+ 40.000	- 521.000	- 481.000

(Izvor: Izrada autora prema Defilippis, 1993)

Tablica 2. Promjena broja obiteljskih gospodarstava Hrvatske u razdoblju od 1991. do 2020. godine

	1991.	2020.
Broj obiteljskih gospodarstava	534.000	139.000
Promjena broja gospodarstava (1991. - 2020.)	- 395.000	

(Izvor: Izrada autora prema Popisu poljoprivrede, 2020)

Prema Popisu poljoprivrede koji je proveden 2020. godine na teritoriju Republike Hrvatske, Hrvatska ima 139.493 upisanih OPG-ova. Može se zaključiti da je 2020. godine broj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava za 395.000 manji nego 1991. godine. Važno je napomenuti da su sve brojke u Tablici 2. zaokružene (Popis poljoprivrede, 2020).

Danas su obiteljska poljoprivredna gospodarstva način života. Društvena je poljoprivreda povećala mogućnosti zapošljavanja na OPG-ovima, osobito žena i mladih ljudi. Međutim, 86% OPG-ova je neinstitucionalne naravi, odnosno temelje se na obitelji. Često se članovi obitelji koji nisu vlasnici gospodarstva žele baviti društvenim poljoprivrednim gospodarstvom te se zbog toga ona osnivaju kao zasebni pravni subjekti (Revija ruralnog razvoja Europske unije, 2013).

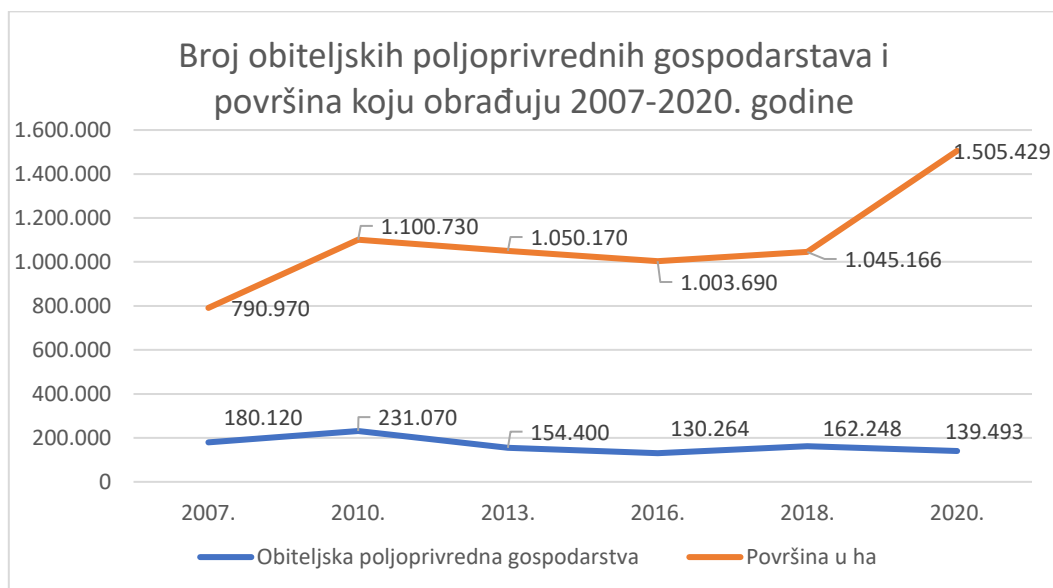
3. Analiza obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u Republici Hrvatskoj

Državni zavod za statistiku i Ministarstvo poljoprivrede kontinuirano provode određena mjerenja i izvješća koja služe kao pokazatelj stanja gospodarstva države. U takva mjerenja i izvješća spadaju Popisi poljoprivrede te Godišnja izvješća o stanju poljoprivrede. U Popisu poljoprivrede nalaze se gospodarstva koja imaju više od 0,40 hektara poljoprivrednog posjeda i više od 0,5 stočnih jedinica ili manje od 0,40 ha poljoprivredne površine, ali s najmanje 0,1 ha bilo kojeg drugog posjeda u vlasništvu (Državni zavod za statistiku, 2019).

3.1. Statistika OPG-ova u Republici Hrvatskoj

Broj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava se znatno mijenjao kroz godine. Godine 2007. Hrvatska je imala 180.120 prijavljenih OPG-ova, a zatim se taj broj znatno povećao u 2010. godini. Te godine utvrđeno je 231.070 obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava. Sljedeća dva popisa poljoprivrede u 2013. i 2016. godini zabilježila su kontinuiran pad broja OPG-ova. Nakon toga slijedio je porast obiteljskih gospodarstava, no nije trajao dugo. Kao što se vidi iz Grafikona 1., od 2018. do 2020. godine broj OPG-ova se smanjio za 14,02%, no površina u hektarima koju obrađuju se drastično povećala (Popis poljoprivrede, 2020).

Grafikon 1. Broj OPG-ova i hektari površine koju obrađuju od 2007. do 2020. godine

(Izvor: Izrada autora Popisu poljoprivrede, 2020)

Republika Hrvatska je 2020. godine brojila 139.493 obiteljska poljoprivredna gospodarstva. Popisom poljoprivrede (2020) su popisani OPG-ovi po županijama u kojima se nalaze, a ti se podaci prikazuju u Tablici 3.

Tablica 3. Broj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava po županijama u 2020. godini

Obiteljska poljoprivredna gospodarstva	
Bjelovarsko-bilogorska županija	9.803
Brodsko-posavska županija	6.367
Dubrovačko-neretvanska županija	6.409
Istarska županija	5.408
Karlovačka županija	6.120
Koprivničko-križevačka županija	8.880
Krapinsko-zagorska županija	8.413
Ličko-senjska županija	5.140
Međimurska županija	3.930
Osječko-baranjska županija	9.244
Požeško-slavonska županija	4.541
Primorsko-goranska županija	2.369
Sisačko-moslavačka županija	7.748
Splitsko-dalmatinska županija	9.778
Šibensko-kninska županija	5.192
Varaždinska županija	7.566
Virovitičko-podravska županija	5.500
Vukovarsko-srijemska županija	6.247
Zadarska županija	7.388
Zagrebačka županija	11.525
Grad Zagreb	1.925

(Izvor: Izrada autora prema Popisu poljoprivrede, 2020)

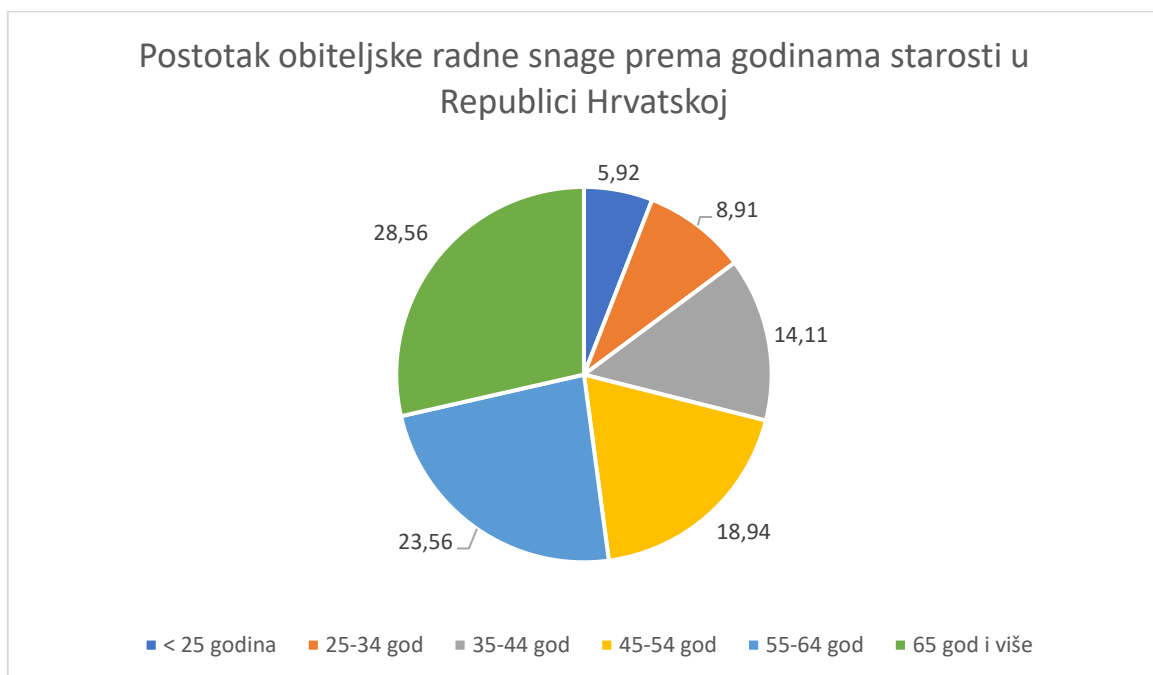
Iz tablice se može zaključiti da Zagrebačka županija ima najviše upisanih OPG-ova te ju prate Bjelovarsko-bilogorska županija i Splitsko-dalmatinska županija. Najmanje obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava broje Grad Zagreb te Primorsko-goranska i Međimurska županija. Grad Zagreb je urbano područje u kojem nema mnogo poljoprivrednih površina, stoga ne čudi da se ta županija našla na zadnjem mjestu po broju obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava.

3.1.1. Statistika zaposlenih na poljoprivrednim gospodarstvima u Republici Hrvatskoj

Prema Popisu poljoprivrede iz 2020. godine, u Republici Hrvatskoj su na poljoprivrednim gospodarstvima bile zaposlene ukupno 305.664 osobe. Prema starosti su zaposleni kategorizirani u 6 kategorija (Popis poljoprivrede, 2020):

1. manje od 25 godina
2. od 25 do 34 godine
3. od 35 do 44 godine
4. od 45 do 54 godine
5. od 55 do 64 godine
6. 65 godina i više

Grafikon 2. Postotak obiteljske radne snage prema godinama starosti u Republici Hrvatskoj u 2020. godini

(Izvor: Izrada autora prema Popisu poljoprivrede, 2020)

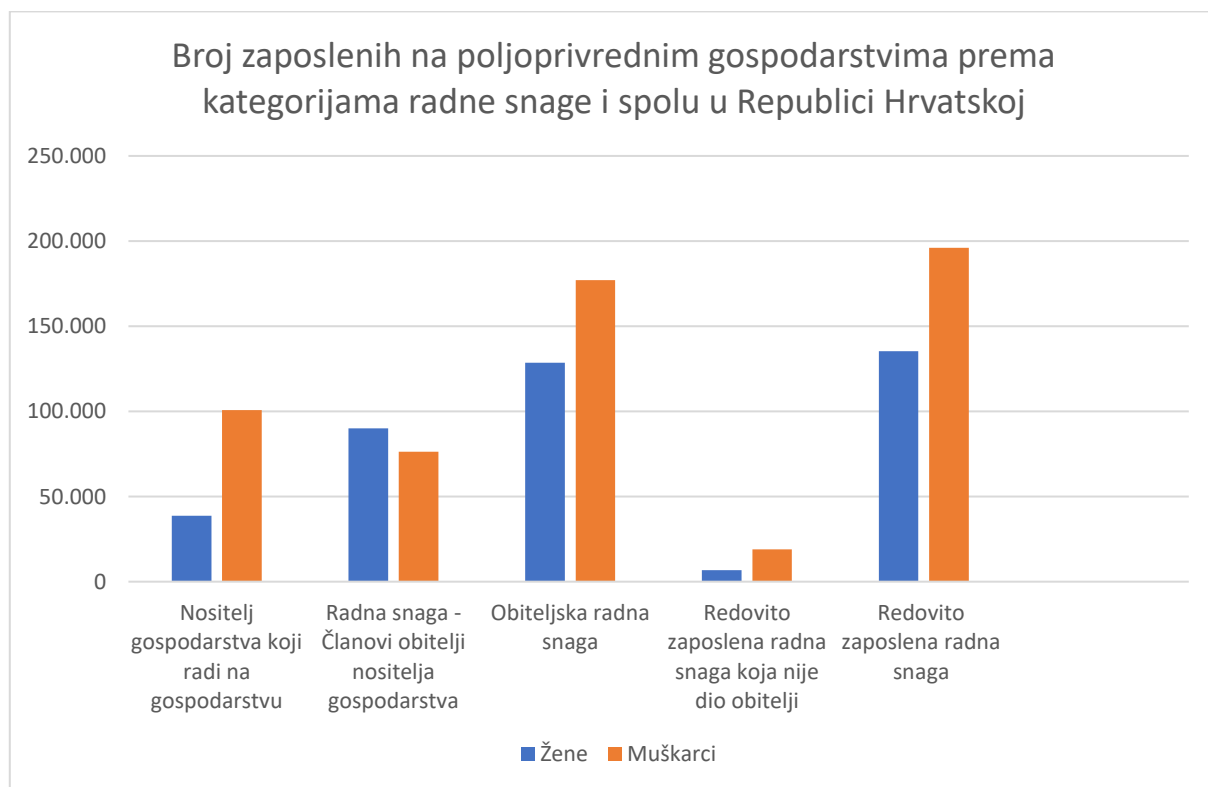
Grafikon 2. prikazuje postotak obiteljske radne snage prema kategorijama starosti u Republici Hrvatskoj. Manje od 25 godina ima 18.107 zaposlenika, odnosno 5,92%, od 25 do 34 godine ima 27.231 zaposlenik ili 8,91%, a od 25 do 44 godine 43.113, odnosno 14,11% radne snage. Što se tiče zaposlenih od 45 do 54 godine, njih ima 57.903 ili 18,94%, a od 55

do 64 godine je 72.003 djelatnika ili 23,56%. 65 godina i više ima 87.307 ili 27,56% radne snage.

Kao što se može vidjeti, najviše radne snage je starije životne dobi, odnosno od 65 godina nadalje, a najmanje je zaposlenih s manje od 25 godina. Ovakvi podaci su očekivani zato što mladi ljudi sve više odlaze u inozemstvo ili u urbana područja te se ne žele baviti poljoprivredom, dok ljudi srednje i treće životne dobi žele obrađivati poljoprivredna zemljišta i baviti se poljoprivrednim gospodarstvima.

Grafikon 3. prikazuje broj zaposlenih osoba na poljoprivrednim gospodarstvima prema spolu i kategorijama radne snage u Republici Hrvatskoj. Najviše zaposlenih spada u kategoriju muške redovito zaposlene radne snage, dok je najmanje redovito zaposlenih žena koje nisu dio obitelji. U većini kategorija prevladavaju muškarci, osim u kategoriji “radna snaga – članovi obitelji nositelja gospodarstva”, gdje su žene zastupljenije.

Grafikon 3. Broj zaposlenih na poljoprivrednim gospodarstvima prema kategorijama radne snage i spolu u Republici Hrvatskoj u 2020. godini

(Izvor: Izrada autora prema Popisu poljoprivrede, 2020)

3.2. Mjere i poticaji državnih tijela za razvoj OPG-ova

Državna, regionalna i lokalna tijela Republike Hrvatske svake godine raspisuju niz natječaja kojima omogućuju i potiču razvoj poljoprivrednih gospodarstava, pa tako i OPG-ova. Natječaji se često odnose na potpore poljoprivrednicima koji su pogođeni izvanrednim situacijama ili tek pokreću poljoprivredno gospodarstvo. Instrumenti koji se najčešće koriste kao potpora su: subvencije, poticaji, porezna oslobođenja, porezna izuzeća, porezne olakšice, oprost duga i poreza te povoljniji zajmovi (PJR, 2018).

Najbitniji instrument državnih potpora za obiteljska poljoprivredna gospodarstva su poticaji. U nastavku rada i u Tablici 4. su navedene neke od mjera na koje su se obiteljska poljoprivredna gospodarstva mogla prijaviti 2017. godine (Eurokonzalting, 2017):

- Podmjera 4.1.1. Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava
- Podmjera 4.1.2. Zbrinjavanje, rukovanje i korištenje stajskog gnojiva u cilju smanjenja štetnog utjecaja na okoliš
- Podmjera 4.2.1. Povećanje dodane vrijedosti poljoprivrednim proizvodima
- Podmjera 6.1. Potpora mladim poljoprivrednicima
- Podmjera 6.2. Potpora ulaganju u pokretanje nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnom području
- Podmjera 6.3. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava
- Podmjera 6.4. Ulaganje u razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnim područjima

Tablica 4. Iznos i intenzitet potpore za OPG-ove iz 2017. godine

Podmjera	Iznos bespovratnih sredstava (u €)	Intenzitet potpore
4.1.1.	5.000 – 1.000.000	50% odnosno 70% za mlade poljoprivrednike
4.1.2.	5.000 – 1.000.000	50% odnosno 70% za mlade poljoprivrednike
4.2.1.	15.000 – 2.000.000	50% odnosno 70% za mlade poljoprivrednike
6.1.	50.000	100%
6.2.	50.000	100%
6.3.	15.000	100%
6.4.	200.000	70%

(Izvor: Izrada autora prema Eurokonzalting, 2017)

3.2.1. Mjere i poticaji po županijama u Republici Hrvatskoj

Županije raspisuju javne pozive za dodjelu potpora tijekom godine, a najčešće su to: potpora za poljoprivredu i ruralni razvoj, pokretanje OPG-a, ublažavanje i uklanjanje posljedica prirodnih nepogoda, subvencioniranje kredita za sjetve te osnaživanje konkurentnosti malih poljoprivrednih gospodarstava. Svaka županija u Republici Hrvatskoj svake godine odvoji dio proračuna za pružanje potpora i poticaja poljoprivrednicima i poljoprivrednim gospodarstvima. U Tablici 5. prikazan je iznos proračuna namijenjen za poljoprivredu, šumarstvo, ribarstvo i lov te ukupni udio poljoprivrede u ukupnim rashodima svake županije (Savjeti.hr, 2023).

Tablica 5. Udio poljoprivrede u ukupnim rashodima po županijama u Republici Hrvatskoj za 2023. godinu

Županija	Rashodi (€) za poljoprivredu, šumarstvo, ribarstvo i lov u proračunu	Udio poljoprivrede u ukupnim rashodima
Bjelovarsko-bilogorska	1.400.000	1,04%
Brodsko-posavska	855.777	0,49%
Dubrovačko-neretvanska	2.860.000	1,68%
Istarska	1.910.000	0,82%
Karlovačka	511.000	0,30%
Koprivničko-križevačka	723.500	0,63%
Krapinsko-zagorska	420.660	0,21%
Ličko-senjska	873.689	5,42%
Međimurska	439.357	0,37%
Osječko-baranjska	15.850.000	6,29%

(Izvor: Izrada autora prema Savjeti.hr, 2023)

Tablica 5. Udio poljoprivrede u ukupnim rashodima po županijama u Republici Hrvatskoj za 2023. godinu

Požeško-slavonska	455.450	0,43%
Primorsko-goranska	416.000	2,56%
Sisačko-moslavačka	6.760.000	2,43%
Splitsko-dalmatinska	1.040.000	0,32%
Šibensko-kninska	2.010.000	1,46%
Varaždinska	1.230.000	0,54%
Virovitičko-podravska	1.300.000	1,31%
Vukovarsko-srijemska	1.032.716	0,60%
Zadarska	10.980.000	4,81%
Zagrebačka	3.270.000	1,54%
Grad Zagreb	10.660.000	0,48%

(Izvor: Izrada autora prema Savjeti.hr, 2023)

Najveće rashode za poljoprivredu, šumarstvo, ribarstvo i lov ima Osječko-baranjska županija te stoga može odvojiti veći iznos za poljoprivredu od ostalih županija. Primorsko-goranska županija ima najmanji proračun za ovu kategoriju rashoda, no udio poljoprivrede u ukupnim rashodima županije pokazuje da se županija trudi pomoći poljoprivrednicima i poljoprivrednim gospodarstvima kroz razne mjere i poticaje. Najmanji udio proračuna namijenjen poljoprivredi u ukupnim rashodima ima Krapinsko-zagorska županija.

3.3. Uspješnost OPG-ova

Uspješnost poslovanja se mjeri prihodima i rashodima, odnosno njihovom razlikom. Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo, kao i svaki drugi gospodarski subjekt, treba imati iskusne i educirane zaposlenike koji planiraju, organiziraju i vode samo gospodarstvo, ali i zaposlenike. Prihodi i rashodi gospodarstva izravan su rezultat radne snage zaposlene na obiteljskom gospodarstvu (Gucek, 2020).

Često se u kontekstu uspješnosti obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva spominju moderni strojevi, plodnost tla, zaštita od nepogoda, navodnjavanje te znanje i vještine zaposlenih na OPG-u. Moderna poljoprivreda i konkurencija na tržištu zahtijevaju primjenu novih tehnologija, smanjeno zagađivanje okoliša te kontinuirano usavršavanje i edukacije kako bi se obiteljsko gospodarstvo moglo održati na tržištu te samim time biti uspješno (Vukadinović, 2015).

3.3.1. Usporedba uspješnosti OPG-ova u Hrvatskoj i u svijetu

Hrvatska se nije našla na vrhu najnaprednijih država u svijetu što se tiče poslovanja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava. Godine 2021. održane su radionice na kojima su, uz Hrvatsku, sudjelovale četiri države. Predstavnici Italije, Slovenije, Poljske i Austrije prenijeli su hrvatskim poljoprivrednicima svoja iskustva i dobre prakse vezane uz obiteljska poljoprivredna gospodarstva (Hrvatska poljoprivredna komora, 2020).

Poljoprivreda se u Italiji bazira na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima, a navodi se da je ona samo u proizvodnji vrijedna oko 80 milijardi eura. Tajna uspjeha poljoprivrednih gospodarstava u Italiji su udruživanje poljoprivrednika i zadruga. Udruživanje pomaže u razvoju multifunkcionalnosti, primjeni inovacija, poboljšanju položaja poljoprivrede u lancu prehrane, transparentnosti prema potrošaču te pravednosti na tržištu. Bitno je napomenuti da je povezivanje poljoprivrednika ključno za razmjenu inovativnih ideja i dobrih praksi. Hrvatski poljoprivrednici trebaju iskoristiti navedene savjete za bolje rezultate poslovanja svojih OPG-ova (Agroklub, 2021).

Slovenski predstavnici ponose se stočarstvom kao svojom najstabilnijom granom poljoprivrede, stoga ne čudi da se sve više mladih želi baviti upravo stočarstvom. Država kontinuirano ulaže svoje resurse u promoviranje slovenske proizvodnje te se zalaže za promociju kratkih opskrbnih lanaca i lokalnog tržišta te za organsku proizvodnju i investiranje u preradu i proizvodnju. Slovenija posljednjih nekoliko godina izvozi proizvode u vrijednosti

preko 1,5 milijardi eura godišnje, a Hrvatska se ističe kao jedan od najvažnijih slovenskih vanjskotrgovinskih partnera (Šimić, 2021).

Mladen Jakopović, predsjednik Hrvatske poljoprivredne komore, smatra da obiteljska poljoprivredna gospodarstva moraju imati dopunske djelatnosti kako bi ostvarivala veći dohodak, odnosno profit. OPG se ne može baviti samo glavnom proizvodnjom zato što tako ne može uspjeti na tržištu i pokriti vlastite rashode, stoga je bitno ponuditi kupcima veći broj inovativnih proizvoda i usluga (Šimić, 2021).

Iako je Hrvatska u posljednjih desetak godina izgubila velik broj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, poljoprivreda se polako oporavlja. Kao što je već spomenuto u radu, Zagrebačka županija broji najviše OPG-ova u Hrvatskoj. O uspješnosti obiteljskih gospodarstava govori činjenica da je ova županija prva po primljenim poticajima i po broju mladih nositelja OPG-a. Premda to nije slučaj u ostatku Hrvatske, poljoprivreda se postupno razvija, a uspješnost poljoprivrednika iz Zagrebačke županije ne smije proći nezapaženo.

3.4. Dopunske djelatnosti obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava

“Dopunske djelatnosti na OPG-u podrazumijevaju proizvodne i uslužne djelatnosti povezane s poljoprivredom koje omogućuju bolje korištenje proizvodnih kapaciteta te bolje korištenje znanja, vještina i rada članova OPG-a.” (Zakon o obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu, Narodne novine, 2023)

Postoji nekoliko dopunskih djelatnosti koje fizička osoba kao nositelj obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva može obavljati, a to su (Ministarstvo poljoprivrede, 2020):

- proizvodnja poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda na OPG-u
- proizvodnja neprehrambenih proizvoda i predmeta opće uporabe na OPG-u
- pružanje turističkih, ugostiteljskih i ostalih usluga na OPG-u
- pružanje ostalih aktivnosti i sadržaja na OPG-u

Proizvodnja poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda na obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu podrazumijeva proizvodnju i preradu proizvoda od sirovina koje se uzgajaju na poljoprivrednim površinama OPG-a, proizvodnju i preradu proizvoda životinjskog podrijetla te pakiranje, konzerviranje i sušenje proizvoda. U ovu kategoriju dopunskih djelatnosti spada proizvodnja alkoholnih pića, poput piva, vina, rakija i likera, proizvodnja pekmeza i džemova, proizvoda od jaja i mlijeka te prerada mesa (Ministarstvo poljoprivrede, 2020).

Na Slici 1. prikazani su alkoholni proizvodi koje nudi OPG PRODAN DEAN. Navedeni OPG bavi se proizvodnjom domaćeg vina i likera.

Slika 1. Domaća vina i likeri OPG-a PRODAN DEAN (Izvor: Moja djelatnost, bez dat.)

Što se tiče proizvodnje neprehrambenih proizvoda i predmeta opće uporabe, ova kategorija odnosi se na proizvodnju proizvoda od drva, slame, gline, stakla i pčelinjeg voska te na proizvodnju proizvoda od pčelinjeg voska, konca i vune te cvijeća. Također, ovdje se svrstavaju eterična ulja lavande, metvice i ostalih biljaka te kozmetički proizvodi na prirodnoj bazi, kao što su preparati za kosu, balzami za usne, sapuni i kreme za tijelo. Primjer ponude eteričnih ulja i prirodne kozmetike prikazan je na Slici 2. (Ministarstvo poljoprivrede, 2020).

Slika 2. Eterična ulja i kozmetički proizvodi koje nudi OPG GRGO LUČIĆ (Izvor: Moja Županija, bez dat.)

Usluge koje obiteljska poljoprivredna gospodarstva mogu pružati su usluge sa radnim životinjama, poljoprivrednom i šumskom mehanizacijom te ostale usluge i aktivnosti poput prijevoza i dostave poljoprivrednih sirovina i proizvoda. U ovu kategoriju dopunskih djelatnosti također spadaju terapijsko jahanje, obuka i treniranje radnih životinja, pružanje smještaja, turističke aktivnosti poput vožnje kočijom i čamcem te razne druge aktivnosti povezane sa seoskim turizmom (Ministarstvo poljoprivrede, 2020).

Na obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu mogu se organizirati tečajevi, radionice, seminari i edukacije koje omogućuju stjecanje znanja i vještina o biljkama, životinjama i proizvodnji svih navedenih proizvoda. Dopunske djelatnosti vrlo su bitne za povećanje broja radnih mjesta i povećanje dohotka, odnosno profita na obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu (Ministarstvo poljoprivrede, 2020).

4. Analiza obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava na primjerima

Bjelovarsko-bilogorska županija je druga županija po broju upisanih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u Republici Hrvatskoj. Među 9.803 OPG-ova u ovoj županiji, nalaze se dva OPG-a koja će se u nastavku detaljno analizirati. URH d.o.o. i ŽITARICE DOŠEN d.o.o. bave se proizvodnjom i prodajom žitarica, sjemenja, mahunarki i stočne hrane.

4.1. URH d.o.o.

URH d.o.o. je osnovan u prosincu 2016. godine u Letičanima, a najprije je poslovao kao OPG. URH obavlja djelatnost 01.11 Uzgoja žitarica (osim riže), mahunarki i uljanog sjemenja. Direktor je Ivan Urh koji je ujedno i jedini osnivač d.o.o.-a, a prokurist je Vinko Urh. Temeljni kapital je u potpunosti financiran vlastitim sredstvima osnivača u iznosu od 20.000 kn, odnosno 2.654,46€. Osim navedene temeljne djelatnosti, obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo se bavi kupovinom i prodajom robe te pružanjem usluga u trgovini. Od ostalih dopunskih djelatnosti ističu se zastupanje inozemnih tvrtki, skladištenje i sušenje uljarica i žitarica te prijevoz za vlastite potrebe, kao i prijevoz putnika u međunarodnom i unutarnjem cestovnom prometu. Na Slici 3. se nalazi logo URH-a (Poslovna.hr, bez dat).

Slika 3. Logo URH d.o.o. (Izvor: Facebook, 2022)

Tablica 6. prikazuje ukupne prihode URH d.o.o. u 2021. i 2022. godini. Vidljivo je da je OPG u 2021. ostvario godišnje prihode od 1.116.977,11€, a već iduće godine su prihodi narasli za 821.153,75€ te su 2022. godine iznosili 1.938.130,86€. Ova promjena ukupnih godišnjih prihoda u relativnim vrijednostima iznosi 74%.

Tablica 6. Apsolutna i relativna promjena prihoda URH d.o.o. 2022. godine u odnosu na 2021. godinu

	2021.	2022.
Ukupni prihodi (€)	1.116.977,11	1.938.130,86
Apsolutna promjena prihoda (€)	+ 821.153,75	
Relativna promjena prihoda (%)	+ 74%	

(Izvor: Izrada autora prema Poslovna.hr, bez dat.)

URH je u zadnje dvije godine ostvarivao neto dobit poslovanja. Neto marža koja govori o profitabilnosti poslovanja je 2022. godine iznosila 4,58%. URH d.o.o. je društvo mikro veličine zbog toga što ima 5 zaposlenih osoba. Naime, broj zaposlenika se u 2022. godini nije mijenjao (Poslovna.hr).

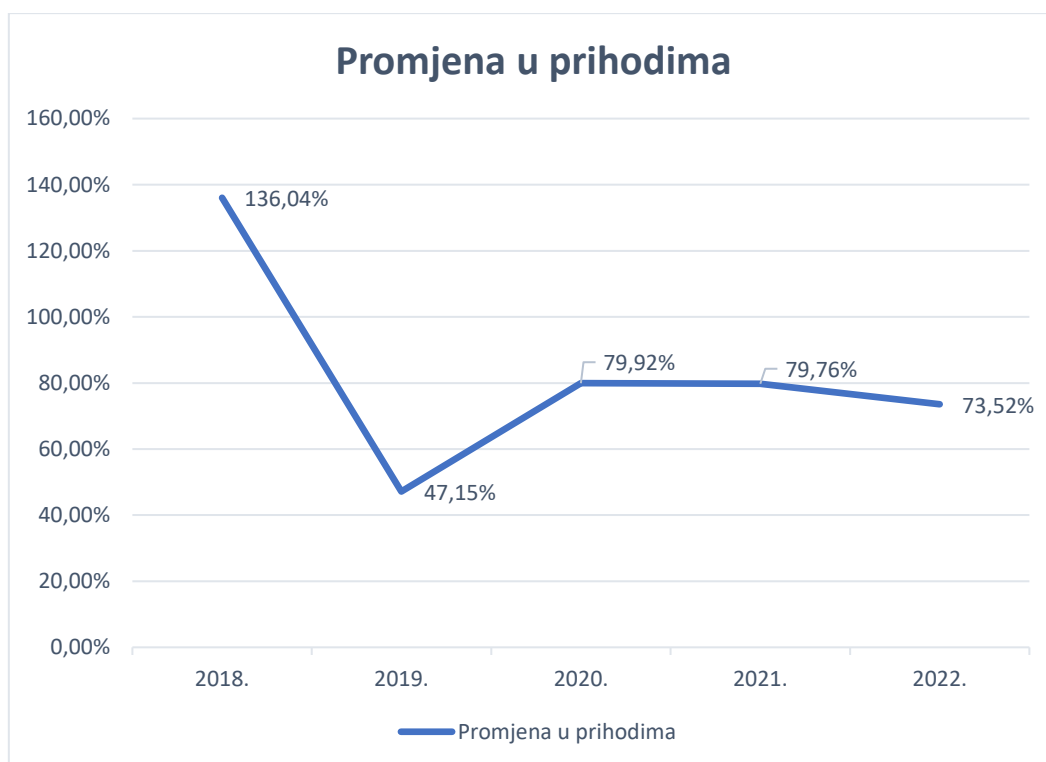
Grafikon 4. Poslovni prihodi URH d.o.o. u razdoblju od 2017. do 2022. godine

(Izvor: Izrada autora prema Fininfo, 2022)

Grafikon 4. prikazuje iznose poslovnih prihoda u periodu 2017. – 2022. godine. Poslovni prihodi odnose se na prihode od prodaje, prihode na temelju uporabe vlastitih proizvoda i ostale poslovne prihode. Ostali poslovni prihodi su prihodi od ukidanja rezerviranja, državne potpore, prihodi od otpisanih potraživanja, viškovi, naknadno utvrđeni prihodi iz prethodnih godina i slično. Prve godine poslovanja OPG URH je ostvario 99.433€ poslovnih prihoda, a već iduće godine su se prihodi povećali za 135.271€. Prihodi se u promatranom razdoblju nisu smanjivali, a najveći rast u apsolutnim vrijednostima je, nakon 2018. godine, zabilježen upravo u 2022. godini. S obzirom na navedene podatke, može se zaključiti da obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo uspješno posluje i napreduje od svog osnutka (FINA, 2023).

Grafikon 5. Rast ili pad poslovnih prihoda u odnosu na prethodnu godinu prikazan u postocima u razdoblju od 2018. do 2022. godine

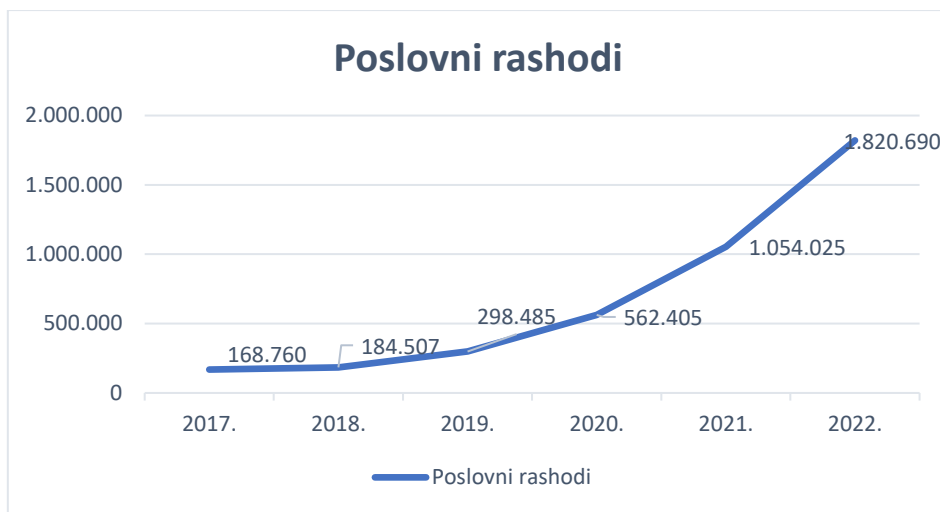

(Izvor: Izrada autora prema Fininfo, 2022.)

Relativne promjene poslovnih prihoda u odnosu na prethodnu godinu su prikazane u Grafikonu 5. Naravno, u 2018. godini je URH ostvario najveće prihode zbog toga što je tek započeo poslovanje, stoga je promjena u prihodima vrlo velika s obzirom na prethodnu godinu kada OPG još nije postojao.

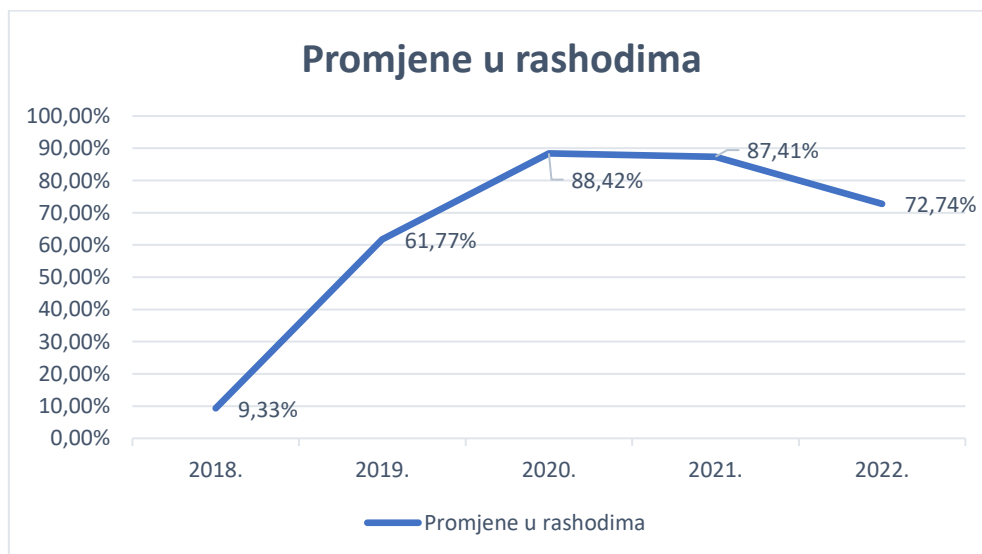
Grafikon 6. prikazuje poslovne rashode URH-a u vremenskom periodu od 2017. do 2022. godine. Poslovni rashodi su rashodi od promjene vrijednosti zaliha proizvodnje u toku i gotovih proizvoda, materijalni troškovi, troškovi osoblja, amortizacije, rezerviranja i slično. Kao i kod poslovnih prihoda, poslovni rashodi su se od osnivanja kontinuirano povećavali. U odnosu na poslovne prihode, poslovni su rashodi samo početne 2017. godine bili veći, dok su u svim ostalim promatranim godinama poslovni prihodi premašili poslovne rashode.

Grafikon 6. Poslovni rashodi URH d.o.o. u razdoblju od 2017. do 2022.godine

(Izvor: Izrada autora prema FINA, 2017 - 2022)

Grafikon 7. Rast ili pad poslovnih rashoda u odnosu na prethodnu godinu prikazan u postotcima u razdoblju od 2018. do 2022. godine

(Izvor: Izrada autora prema FINA, 2017 - 2022)

Poslovni rashodi su od 2018. godine do 2020. godine u odnosu na prethodnu godinu rasli, odnosno zabilježeno je kontinuirano povećanje promjena u poslovnim rashodima. U 2021. i 2022. godini poslovni rashodi i dalje rastu, no promjena se s obzirom na prethodne godine smanjila. Promjene su prikazane u Grafikonu 7.

Tijekom 2019. godine je URH d.o.o. uzeo kredit preko kreditne linije "Bjelovarski poduzetnik". URH je uz pomoć kredita u iznosu od 800 tisuća kuna kupio novu sušaru kako bi se njihova ratarska proizvodnja uspješno razvijala u budućnosti. Uz kredit se veže početna kamata uz 3%, a grad Bjelovar im je sufinancirao 2% navedene kamate (Bjelovar.live, 2020).

Kupnjom sušare pomoću kredita, URH je upisan u Registar sušara (eng. *Register of animal feed dryers*) u 2021. godini, što govori o njegovom napredovanju i uspjehu u poslovanju (Veterinarstvo.hr, 2021).

Kako ističe Urh (2020) u članku, obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo se bavi ratarskom proizvodnjom te otkupom žitarica. Sušara služi za vlastitu proizvodnju žitarica i uljarica koje uzgajaju, odnosno omogućuje dopremu kultura s polja do sušare u najkraćem mogućem roku, čime se osigurava kvaliteta i konkurentnost URH-a na tržištu.

4.1.1. Ratarske kulture i usluge

URH se bavi uzgojem i prodajom sljedećih ratarskih kultura:

- kukuruza
- pšenice
- ječma
- soje
- uljane repice
- zobi

Uz proizvodnju, bave se sušenjem navedenih kultura koje osigurava njihovu visoku kvalitetu te ih štiti od vanjskih faktora. Također, bave se kupovinom pšenice, ječma, uljane repice, suncokreta, kukuruza i soje od drugih proizvođača.

Kao što je već spomenuto ranije u tekstu, URH pruža usluge u trgovini. U trgovinama se prodaje roba koja se proizvede, prođe proces sušenja i provjeru kvalitete te ona roba koju URH otkupi od ostalih proizvođača, odnosno poslovnih partnera.

Slika 4. URH obavlja žetvu kukuruza (Izvor: Facebook, 2018)

Na Slici 4. je prikazana žetva kukuruza na polju u vlasništvu URH-a. Kulture poput kukuruza i pšenice se spremaju u silose kako bi bile zaštićene od vanjskih utjecaja, a silosi su prikazani na Slici 5.

Slika 5. Silosi OPG-a URH (Izvor: Facebook, 2018)

4.2. ŽITARICE DOŠEN d.o.o.

ŽITARICE DOŠEN d.o.o. svoje je poslovanje započelo osnivanjem obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva. OPG je osnovan 2020. godine u Prekobrdju koje se nalazi u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji. Jedini član društva, ujedno i član uprave je Ivan Došen. ŽITARICE DOŠEN obavljaju primarnu djelatnost 46.21 – Trgovina na veliko žitaricama, sirovim duhanom, sjemenjem i stočnom hranom (FINA, bez dat.).

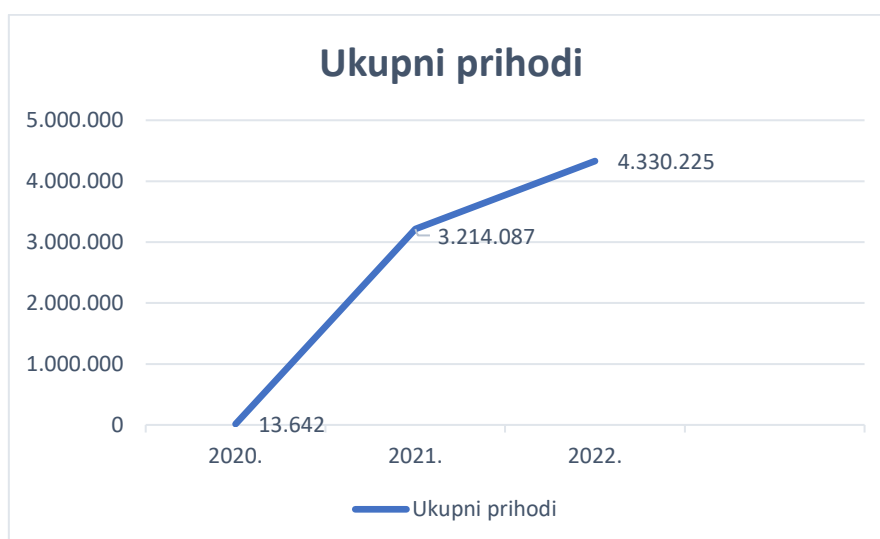
Društvo je po veličini mikro s obzirom na to da je u protekle dvije godine imalo 2 djelatnika. Temeljni kapital je financiran vlastitim sredstvima, a iznosi 2.654,46€. Uz primarnu djelatnost, registrirane djelatnosti koje obavlja su (Poslovna.hr, bez dat.):

- skladištenje žitarica i industrijskog bilja
- kupnja i prodaja robe
- prijevoz putnika i robe u međunarodnom i unutarnjem prometu
- proizvodnja sjemena
- poljoprivredna djelatnost
- proizvodnja stočne hrane
- pakiranje i označavanje sjemena
- administrativni poslovi
- turističke usluge na poljoprivrednom gospodarstvu

Slika 6. Logo ŽITARICE DOŠEN d.o.o. (Izvor: ŽITARICE DOŠEN, bez dat.)

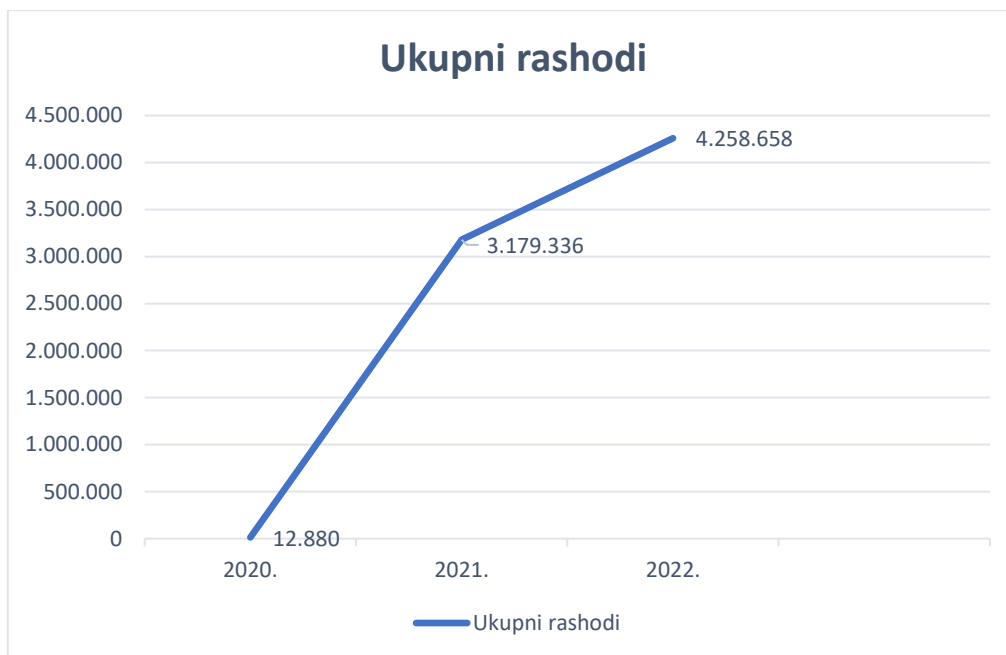
Grafikon 8. Ukupni prihodi ŽITARICA DOŠEN u razdoblju od 2020. do 2022. godine

(Izvor: Izrada autora prema CompanyWall Business, bez dat.)

Na Slici 6. je prikazan njihov logo, a ukupni prihodi u razdoblju od 2020. do 2022. godine su prikazani u Grafikonu 8. Ukupni prihodi sastoje se od prihoda na temelju upotrebe vlastitih proizvoda, robe i usluga, prihoda od prodaje, ostalih poslovnih prihoda te financijskih prihoda. Naravno, u 2020. godini su prihodi bili vrlo mali zbog toga što je to početna godina poslovanja. Već se u 2021. godini vidi znatan porast ukupnih godišnjih prihoda kao i u 2022. godini, što znači da ŽITARICE DOŠEN posluju uspješno.

Grafikon 9. Ukupni rashodi ŽITARICA DOŠEN u razdoblju od 2020. do 2022. godine

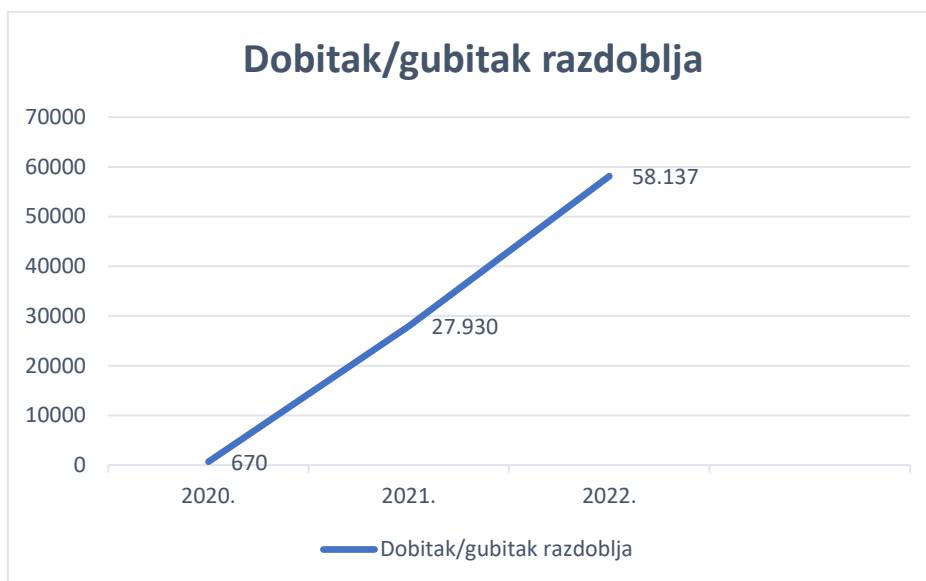

(Izvor: Izrada autora prema CompanyWall Business, bez dat.)

Grafikon 9. prikazuje kontinuiran trend povećanja ukupnih rashoda, što znači da su prihodi i rashodi sinkronizirano rasli. Ukupni rashodi nastali su na temelju poslovnih rashoda, odnosno materijalnih troškova, troškova osoblja i ostalih poslovnih rashoda. Naravno, razvoj poslovanja utječe na povećanje prihoda, ali i rashoda.

Na Grafikonu 10. vidljiva je neto dobit poslovanja ŽITARICA DOŠEN u istom vremenskom periodu. U prvoj godini poslovanja je neto dobit iznosila 670€, u 2021. je to bio iznos od 27.930€, a u 2022. godini je neto dobit dosegla iznos od 58.137€. Bitno je napomenuti da ŽITARICE DOŠEN nisu ostvarila gubitak ni u jednoj godini od svog osnivanja, što je svakako dobar znak za nastavak uspješnog poslovanja.

Grafikon 10. Neto dobit poslovanja ŽITARICA DOŠEN u razdoblju od 2020. do 2022. godine

(Izvor: Izrada autora prema CompanyWall Business, bez dat.)

4.2.1. Ratarske kulture i usluge

ŽITARICE DOŠEN proizvode i prodaju ratarske kulture, odnosno žitarice. Uz to, posjeduju pogone za sušenje žitarice te silose u kojima pohranjuju kulture. Žitarice koje proizvode su (ŽITARICE DOŠEN, bez dat.):

- kukuruz
- ječam
- pšenicu
- zob
- tritikal

Uz proizvodnju se bave otkupom robe, odnosno već navedenih žitarice koje i sami proizvode. Otkupljuju i soju te pružaju mogućnost utovara i istovara robe koja se otkupljuje. Otkupljivanje robe se dogovara i organizira na teritoriju Hrvatske, a otkup se vrši neovisno o tome je li poslovni partner mali, srednji ili veliki poslovni subjekt (ŽITARICE DOŠEN, bez dat.).

ŽITARICE DOŠEN nude sljedeće usluge (ŽITARICE DOŠEN, bez dat.):

- obradu poljoprivrednih površina
- kombajniranje ratarskih kultura
- sušenje žitarice
- prijevoz robe

Osim već spomenutog sušenja žitarice i prijevoza robe koja se prodaje ili otkupljuje, subjekt nudi uslugu obrade poljoprivrednih površina, što uključuje oranje, gnojidbu, tanjuranje, usitnjavanje tla, sjetvu žitarice te prskanje. Također, na području Bjelovarsko-bilogorske županije obavljaju uslugu kombajniranja ratarskih kultura te prijevoza istih (ŽITARICE DOŠEN, bez dat).

4.3. Agro Puškarić Poljoprivredni Obrt

OPG Agro Puškarić osnovan je u listopadu 2001. godine u Kaniškoj lvi u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji. Vlasnik poljoprivrednog obrta je Marijo Puškarić, a OPG je po veličini malo gospodarstvo s 26 zaposlenika. Agro Puškarić obavlja djelatnost 01.13 Uzgoj povrća, dinja i lubenica, korjenastog i gomoljastog povrća (Poslovna.hr, bez dat).

Osim primarne djelatnosti, obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo je registriralo sljedeće dopunske djelatnosti (Poslovna.hr, bez dat):

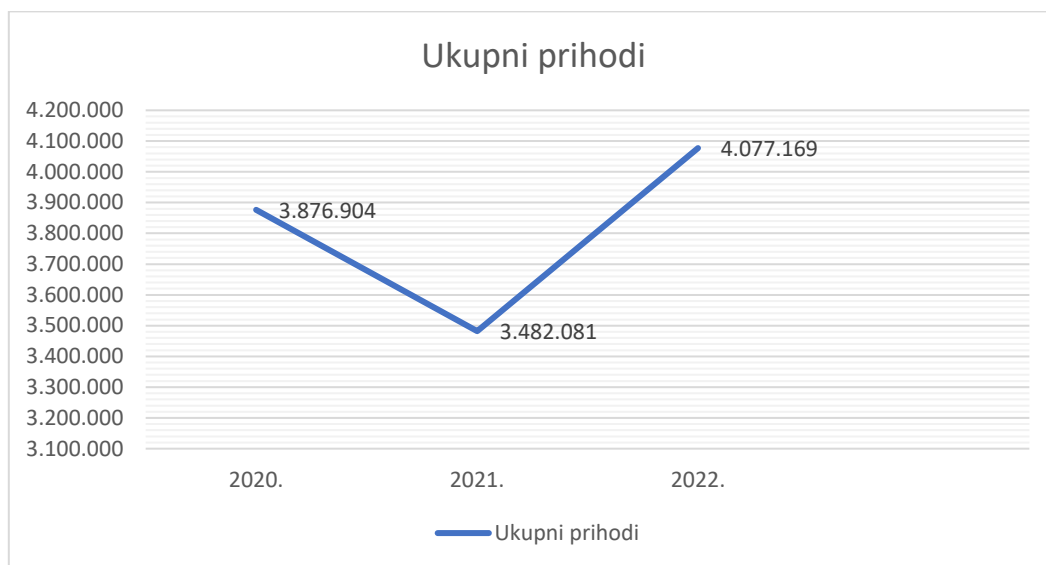
- uzgoj žitarica (osim riže), mahunarki i uljanog sjemenja
- cestovni prijevoz robe
- uslužne djelatnosti u vezi s informacijskom tehnologijom i računalima
- ugradnju stolarije
- računalno programiranje
- prateće djelatnosti u prijevozu robe

Slika 7. Logo Agro Puškarić Poljoprivrednog Obrta (Izvor: Facebook, 2023)

Na Slici 7. prikazan je logo Agro Puškarić Poljoprivrednog Obrta, a na Grafikonu 11. prikazani su ukupni prihodi OPG-a nastali poslovnim i financijskim prihodima. Prihodi su 2020. godine iznosili 3,87 milijuna eura, zatim su pali na 3,48 milijuna eura, a u 2022. godini su narasli za 17,09% u odnosu na 2021. godinu.

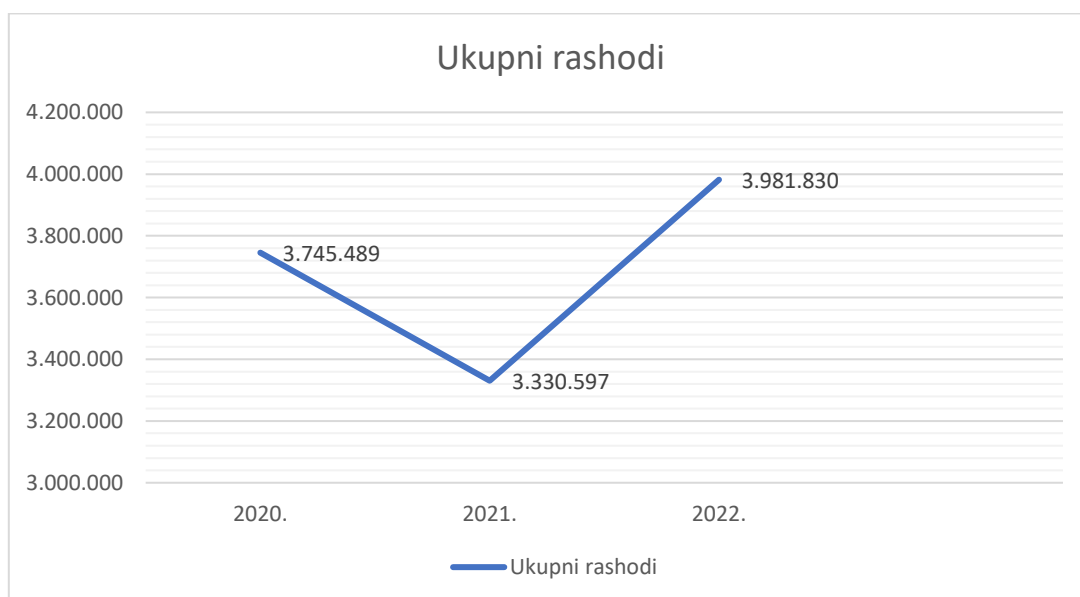
Grafikon 11. Ukupni prihodi Agro Puškarić Poljoprivrednog Obrta u razdoblju od 2020. do 2022. Godine

(Izvor: Izrada autora prema CompanyWall Business, bez dat.)

Grafikon 12. prikazuje ukupne rashode OPG-a Puškarić. Rashodi su pratili prihode u svim godinama, što znači da je poljoprivredni obrt proširio poslovanje, a s time su rasli prihodi i rashodi.

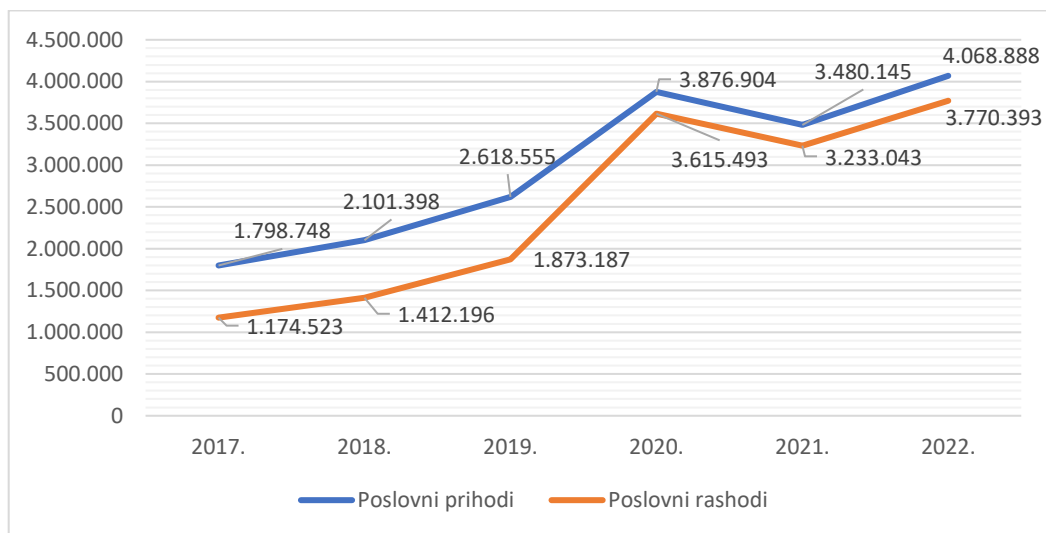
Grafikon 12. Ukupni rashodi Agro Puškarić Poljoprivrednog Obrta u razdoblju od 2020. do 2022. godine

(Izvor: Izrada autora prema CompanyWall Business, bez dat.)

Poslovni prihodi prikazani na Grafikonu 13. sastoje se od prihoda od prodaje, prihoda od upotrebe vlastitih proizvoda, roba i usluga te od ostalih poslovnih prihoda. Poslovni prihodi su rasli do 2021. godine kada se smanjuju za 10,23%. Nakon 2021. godine poslovni prihodi opet rastu. Isti trend vidljiv je i kod poslovnih rashoda.

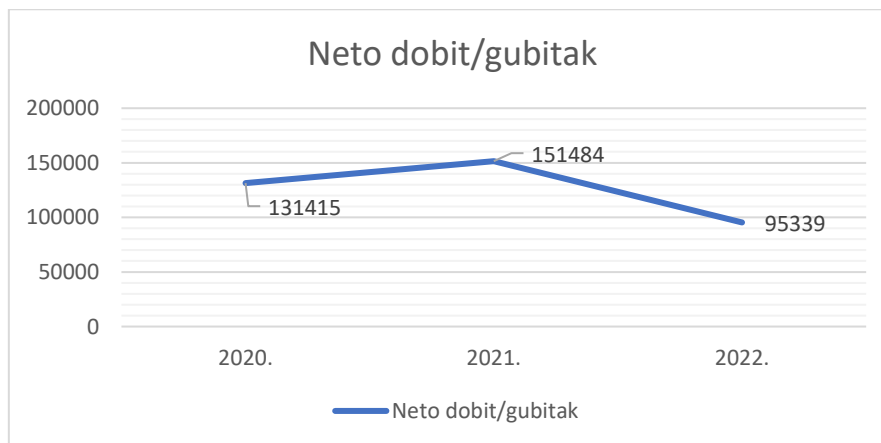
Grafikon 13. Poslovni prihodi i poslovni rashodi Agro Puškarić Poljoprivrednog obrta 2017. – 2022.

(Izvor: Izrada autora prema Fininfo, bez dat.)

Na Grafikonu 14. su vidljivi iznosi neto dobiti poljoprivrednog gospodarstva Puškarić u radoblju od 2020. do 2022. godine.

Grafikon 14. Neto dobit OPG-a Puškarić u radoblju od 2020. do 2022.

(Izvor: Izrada autora prema CompanyWall Business, bez dat.)

4.3.1. Ratarske kulture i usluge

Agro Puškarić Poljoprivredni Obrt bavi se proizvodnjom povrća i žitarica na 300 hektara poljoprivrednog zemljišta. Poljoprivredni obrt se bavi uzgojem (APPO, bez dat.):

- industrijskog krumpira
- crvenog luka
- češnjaka
- kukuruza
- pšenice
- soje
- cikoriје

Marijo Puškarić je započeo svoje obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo uzgojem pšenice, kukuruza i uljane repice. Kasnije se okrenuo uzgoju industrijskog krumpira, cikoriје i češnjaka koji danas čine najveći dio njegove proizvodnje (Stupnišek, 2015).

OPG je proglašen najvećim proizvođačem industrijskog krumpira i jedinim proizvođačem cikoriје u Republici Hrvatskoj. Krumpir koji uzgajaju koristi se za proizvodnju Čipi čipsa, dok se cikoriја uzgaja za potrebe tvrtke Franck. Žetva krumpira na njihovom polju prikazana je na Slici 8. (APPO, bez dat.).

Slika 8. Proizvodnja krumpira za Čipi čips (Izvor: APPO, bez dat.)

Vlasnik OPG-a, Marijo Puškarić je 2018. godine osvojio nagradu projekta “Zlata vrijedan” vrijednu 30.000 kuna za najbolje obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo u Republici Hrvatskoj. Istaknuo se po tome što njegov OPG ima najsuvremeniju tehnologiju koja mu osigurava najveću kvalitetu kultura te konkurentsku prednost. Projekt je osmišljen tako da promovira poljoprivrednu proizvodnju i uspješne poljoprivrednike (Zvono, 2018).

4.4. Usporedba URH d.o.o., ŽITARICE DOŠEN d.o.o. i Agro Puškarić Poljoprivrednog obrta

URH d.o.o. i ŽITARICE DOŠEN d.o.o. bave se proizvodnjom, otkupom i prodajom ratarskih kultura, ali i pružanjem određenih usluga. Za razliku od njih, Agro Puškarić Poljoprivredni Obrt bavi se samo uzgojem i prodajom povrća i žitarica te prijevozom robe. U Tablici 7. prikazane su sličnosti i razlike između OPG-ova u temeljnom kapitalu, veličini gospodarstva te u broju zaposlenih. Sva tri gospodarstva imaju isti iznos temeljnog kapitala od 2.654,46 €, URH i ŽITARICE DOŠEN su mikro veličine, dok je Agro Puškarić malo gospodarstvo. URH ima 5 zaposlenika, ŽITARICE DOŠEN 2, a Agro Puškarić čak 26 zaposlene osobe. Broj zaposlenika i veličine gospodarstava su logični podaci zbog toga što je OPG Puškarić prvi započeo s poslovanjem davne 2001. godine, dok su URH i ŽITARICE DOŠEN počeli poslovati 2017. i 2020. godine.

Tablica 7. Usporedba analiziranih OPG-ova

	Temeljni kapital	Veličina	Broj zaposlenih
URH	2.654,46 €	Mikro	5
ŽITARICE DOŠEN	2.654,46 €	Mikro	2
Agro Puškarić	2.654,46 €	Mali	26

(Izvor: Izrada autora prema Poslovna.hr, 2023)

Prema Tablici 8., najveće ukupne prihode u 2021. godini ima Agro Puškarić, a u 2022. godini ŽITARICE DOŠEN. Ista situacija vidljiva je i kod ukupnih rashoda. URH d.o.o. ima najmanje ukupne prihode i rashode u obje godine. Iznenadujuće je što ŽITARICE DOŠEN imaju veće prihode i rashode u 2022. godini od Agro Puškarića koji puno duže posluje te ima veći obujam proizvodnje.

Tablica 8. Ukupni prihodi i ukupni rashodi analiziranih OPG-ova u 2021. i 2020. godini

	Ukupni prihodi		Ukupni rashodi	
	2021.	2022.	2021.	2022.
URH	1.116.977	1.938.130	1.070.109	1.849.373
ŽITARICE DOŠEN	3.214.086	4.330.225	3.179.335	4.258.657
Agro Puškarić	3.482.081	4.077.169	3.330.597	3.981.830

(Izvor: Izrada autora prema Poslovna.hr i CompanyWall Business, 2023)

U Tablici 9. prikazana je neto dobit svih analiziranih obiteljskih gospodarstava u 2021. i 2022. godini. Agro Puškarić ima najveću neto dobit u obje godine, no u 2022. godini se ta vrijednost smanjuje zbog porasta rashoda.

Tablica 9. Neto dobit analiziranih OPG-ova

	Neto dobit	
	2021.	2022.
URH	46.867	88.757
ŽITARICE DOŠEN	27.930	58.136
Agro Puškarić	151.484	95.339

(Izvor: Izrada autora prema Poslovna.hr i CompanyWall Business, 2023)

Kao što je vidljivo, Agro Puškarić proizvodi najviše ratarskih kultura, a slijedi ga URH. Najviše kultura otkupljuje URH koji za razliku od ŽITARICE DOŠEN otkupljuje suncokret i uljanu repicu, dok ŽITARICE DOŠEN otkupljuju tritikal. OPG Puškarić nije orijentiran prema otkupu ratarskih kultura.

Tablica 10. Ratarske kulture koje OPG-ovi proizvode i otkupljuju

URH	ŽITARICE DOŠEN	Agro Puškarić
PROIZVODNJA	PROIZVODNJA	PROIZVODNJA
Kukuruz	Kukuruz	Kukuruz
Ječam	Ječam	Soja
Pšenica	Pšenica	Pšenica
Zob	Zob	Cikorija
Soja	Tritikal	Krumpir
Uljana Repica		Crveni luk
		Češnjak
OTKUP	OTKUP	OTKUP
Kukuruz	Kukuruz	
Ječam	Ječam	
Pšenica	Pšenica	
Zob	Zob	
Soja	Soja	
Uljana repica	Tritikal	
Suncokret		

(Izvor: Izrada autora prema URH d.o.o., ŽITARICE DOŠEN i APPO, 2023)

5. Zaključak

Obiteljska poljoprivredna gospodarstva su gospodarski subjekti koji se bave poljoprivredom, odnosno proizvodnjom i prodajom ratarskih kultura ili ostalih proizvoda povezanih s poljoprivredom i gospodarstvom. Na obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu rade vlasnik gospodarstva te članovi njegove obitelji, no sve se više zapošljavaju osobe koje nisu dio vlasnikove obitelji.

Broj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava je od 2007. godine do 2020. godine pao za 40.627, no površina, koju obrađuju gospodarstva koja su opstala, se povećala za 714.459 hektara. Ovi rezultati nisu iznenađujući zato što se uspješni OPG-ovi šire i kupuju zemljišta, dok neki OPG-ovi zbog prevelikih rashoda prestaju poslovati. Naravno, navedeni podaci su iz Popisa poljoprivrede iz 2020. godine te se očekuje pad broja OPG-ova u sljedećem Popisu poljoprivrede s obzirom na sadašnju krizu u svijetu koja se dogodila zbog pandemije COVID-19 i rata u Ukrajini. Poslovanje tvrtki i gospodarstava širom svijeta je ugroženo, stoga je moguće da će velik broj OPG-ova prestati s poslovanjem.

Najviše obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava nalazi se u Zagrebačkoj županiji, a slijede ju Bjelovarsko-bilogorska i Splitsko-dalmatinska županija. Navedene županije imaju puno površina koje je moguće obrađivati, stoga ne čudi da je najveći broj obiteljskih gospodarstava upravo iz tih županija. Suprotno tome, najmanje OPG-ova imaju Grad Zagreb, Primorsko-goranska i Međimurska županija.

Na OPG-ovima ima najviše zaposlenika srednje i starije životne dobi, dok je najmanje zaposlenih osoba koji imaju 25 godina i manje. Mladi ljudi sve više odlaze u urbana područja, dok starije osobe nastavljaju obrađivati svoja zemljišta. Na obiteljskim gospodarstvima ima najviše redovito zaposlenih muškaraca, a najmanje zaposlenih spada u kategoriju redovito zaposlenih žena koje nisu članovi obitelji.

Državna tijela Republike Hrvatske često raspisuju natječaje za potporu poljoprivrednicima, a najčešće su to poticaji i subvencije. Često su to potpore mladim poljoprivrednicima kako bi potaknuli mlade ljude da se bave poljoprivredom. Naime, u posljednjih nekoliko godina broj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava se značajno smanjio, ali je porastao broj mjera i poticaja koje dodjeljuju Ministarstvo gospodarstva i HAMAG-BICRO. Također, dodjeljuju se priznanja u raznim kategorijama s ciljem opstanka postojećih i poticanja osnivanja novih OPG-ova.

U radu je provedena analiza poslovanja OPG-ova URH, ŽITARICE DOŠEN i Agro Puškarić Poljoprivrednog Obrta. Agro Puškarić posluje od 2001. godine, URH d.o.o. od 2017. godine, dok su ŽITARICE DOŠEN d.o.o. osnovane 2020. godine. Sva tri gospodarstva posluju

uspješno, a najveću neto dobit ostvaruje Agro Puškarić koji se bavi uzgojem industrijskog krumpira i cikorije za proizvodnju čipsa i napitaka od cikorije. Najviše kultura otkupljuje URH, a slijede ga ŽITARICE DOŠEN. Gospodarstva ostvaruju veće prihode od rashoda svake godine od osnivanja, što je svakako dobar znak za napredovanje.

Obiteljska poljoprivredna gospodarstva se danas prostiru na oko 70% poljoprivrednog zemljišta unutar Europske unije i bitan su element gospodarstva Europske unije, pa tako i Republike Hrvatske. Zabrinjavajuće je što broj OPG-ova pada, no uz mjere i poticaje državnih tijela Republike Hrvatske moguće je promijeniti ovu situaciju.

Literatura

- Agroklub (2021). *U Italiji se poljoprivreda bazira na OPG-ima, Hrvatska se treba ugledati na nju*. Pristupano 20.04.2023. https://www.agroklub.com/poljoprivredne-vijesti/u-italiji-se-poljoprivreda-bazira-na-opg-ima-hrvatska-se-treba-ugledati-na-nju/68289/?fbclid=IwAR16uED5CeYLNISwibolAorH3LT0Rf6gmIW-BCQB_LiYkxRCry9I5GM8eY
- APPO (bez dat.) *O nama*. Pristupano 28.06.2023. <http://www.appo.hr/O-nama/>
- Bjelovar.live (2020). *Ove tvrtke su uzele gotovo 4,5 milijuna kuna kredita putem linije „Bjelovarski poduzetnik“*. Pristupano 07.06.2023. <https://bjelovar.live/ove-tvrtke-su-uzele-gotovo-45-milijuna-kuna-kredita-putem-linije-bjelovarski-poduzetnik/>
- Defilippis, J. (2005). Razvoj obiteljskih gospodarstava Hrvatske i zadrugarstvo. *Sociologija i prostor*, 43 (1 (167)), 43-59. Preuzeto 08.03.2023. s <https://hrcak.srce.hr/32012>
- Državni zavod za statistiku (2019). *Nacrt prijedloga zakona o Popisu poljoprivrede 2020., s Nacrtom konačnog prijedloga zakona*. Preuzeto 01.04.2023. s <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/2016/Sjednice/2019/Svibanj/158%20sjednica%20VRH/158%20-%201.doc>
- Eurokonzalting (2017). *Poticaji za OPG*. Pristupano 19.04.2023. <https://eurokonzalting.com/index.php/bespovratna-sredstva-i-krediti/item/499-poticaji-za-opg>
- FINA (bez dat.) *ŽITARICE DOŠEN d.o.o.* Pristupano 07.06.2023. <https://infobiz.fina.hr/public/OIB-47423996550/zitarice-dosen-d-o-o>
- Gucek, A. (2020). *Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo*. Preuzeto 20.04.2023. s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:122:291472>
- Hrvatska poljoprivredna komora (2020). *CAP FOR US*. Pristupano 20.04.2023. <https://komora.hr/projekti/cap-for-us/>
- Kasimis, C. i Papadopoulos, A. G. (1997). Family Farming and Capitalist Development in Greek Agriculture: A Critical Review of the Literature. *Sociologia Ruralis*, 37 (2), 209-227. Preuzeto 08.03.2023. s https://www.researchgate.net/publication/229590348_Family_Farming_and_Capitalist_Development_in_Greek_Agriculture_A_Critical_Review_of_the_Literature

- Mataga, Ž. (2005). Poljoprivredno zadrugarstvo u Hrvatskoj: razvoj i temeljni problemi. *Sociologija i prostor*, 43 (1 (167)), 17-42. Preuzeto 08.03.2023. s <https://hrcak.srce.hr/31972>
- Ministarstvo poljoprivrede (2020). *Koraci do dopunskih djelatnosti na obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu (OPG-u)*. Preuzeto 19.04.2023. s https://www.savjetodavna.hr/wp-content/uploads/2019/03/Koraci-do-dopunskih-djelatnosti-na-OPG_2020.pdf
- Petrač, B. i Zmaić, K. (2004). Veličina poljoprivrednog gospodarstva u funkciji razvitka hrvatske poljoprivrede. *Ekonomski vjesnik*, XVII (1-2), 53-59. Preuzeto 08.03.2023. s <https://hrcak.srce.hr/199840>
- PJR (2018). *Instrumenti državne potpore i metodologija ocjene elementa državne potpore*. Pristupano 19.04.2023. <https://pjr.hr/instrumenti-drzavne-potpore-i-metodologija-ocjene-elementa-drzavne-potpore/>
- Popis poljoprivrede (2020). *Broj obiteljske radne snage prema godinama starosti, Republika Hrvatska*. Pristupano 01.04.2023. https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=PP43.px&px_path=Popis%20poljoprivrede%202020_Radna%20snaga%20na%20poljoprivrednim%20gospodarstvima&px_language=hr&px_db=Popis%20poljoprivrede%202020&rxid=82728cf5-450b-4a43-a03c-6c8abf0e690d
- Popis poljoprivrede (2020). *Broj poljoprivrednih gospodarstava, opći pregled, Republika Hrvatska i HR NUTS 2*. Pristupano 01.04.2023. https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=PP11.px&px_path=Popis%20poljoprivrede%202020_Poljoprivredna%20gospodarstva,%20op%20c4%87i%20pregled&px_language=hr&px_db=Popis%20poljoprivrede%202020&rxid=a3b5849f-d186-494c-a497-cc5f4a1afe6a Poslovna.hr (bez dat.) URH d.o.o. Pristupano 07.06.2023. <https://www.poslovna.hr/lite/urh/1542363/subjekti.aspx?AspxAutoDetectCookieSupport=1>
- Poslovna.hr (bez dat.) *AGRO PUŠKARIĆ, VL. MARIJO PUŠKARIĆ*. Pristupano 28.06.2023. <https://www.poslovna.hr/lite/agro-puskaric-vlq-marijo-puskaric/288617/subjekti.aspx>
- Revija ruralnog razvoja Europske unije br. 17 (2013). *Obiteljska poljoprivredna gospodarstva*. Preuzeto 08.03.2023. s https://enrd.ec.europa.eu/sites/default/files/PublicationENRDperiodical-17_hr.pdf

- Savjeti.hr (2023). *MJERE ZA POLJOPRIVREDNIKE – Kako do poticaja i pomoći županije*.
Pristupano 19.04.2023. <https://www.savjeti.hr/biznis/mjere-za-poljoprivrednike-kako-do-poticaja-i-pomoci-zupanije/422>
- Stupnišek, I. (2015). *BEZ MNOGO RADA NEMA USPJEHA*. Pristupano 28.06.2023.
https://gospodarski.hr/rubrike/ostalo/bez-mnogo-rada-nema-uspjeha/#.Va4d8_ntluB
- Šimić, Z. (2021) *Evo zašto su slovenski OPG-ovi uspješniji od hrvatskih*. Pristupano
20.04.2023. https://www.jutarnji.hr/planet/evo-zasto-su-slovenski-opg-ovi-uspjesniji-od-hrvatskih-15075816?fbclid=IwAR3EApK-sYkV_Bqwh90x6-ARwZ8-X0SSI53QOipYezxuU3qR54lhfG8N9oI
- Urh, V. (2020) *BJELOVARSKI PODUZETNIK Potpisani ugovori s dvije nove tvrtke*. Pristupano
07.06.2023. <https://www.klikni.hr/aktualno/2020/06/18/bjelovarski-poduzetnik-potpisani-ugovori-s-dvije-nove-tvrtke/>
- Veterinarstvo.hr (2021) *Registar sušara*. Pristupano 07.06.2023.
http://www.veterinarstvo.hr/UserDocsImages/HranaZaZiv/Registar%20su%C5%A1ara_Register%20of%20animal%20feed%20dryers_26.1.2021_.pdf
- Vidas, I. (2022). *Obiteljska poljoprivredna gospodarstva (OPG) i radni odnosi*. Pristupano
08.03.2023. <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/49071>
- Vukadinović, V. (2015). Sustavi poljoprivredne proizvodnje. *Zanimljivosti i novosti u agrikulturi*
br. 08/2015. Preuzeto 20.04.2023. s https://tlo-i-biljka.eu/Gnojdba/Zanimljivosti/Zanimljivosti_08-2015.pdf
- Zakon o obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu NN 29/18, 32/19, 18/23. Pristupano
23.03.2023. s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_03_29_585.html
- Zvono (2018). *Damir Bajš osobno čestitao Mariju Puškariću na naslovu najboljeg OPG-a*.
Pristupano 28.06.2023. <https://www.zvono.eu/damir-bajs-osobno-cestitao-mariju-puskaricu-na-naslovu-najboljeg-opg-a-451>
- ŽITARICE DOŠEN (bez dat.) *O nama*. Pristupano 07.06.2023. <http://www.zitarice-dosen.hr/>
- Župančić, M. (2005). Obiteljska poljoprivredna gospodarstva i ruralni razvitak u Hrvatskoj.
Sociologija i prostor, 43 (1 (167)), 171-194. Preuzeto 08.03.2023. s
<https://hrcak.srce.hr/32878>
- Župančić, M. (2002). Obiteljska poljoprivredna gospodarstva Hrvatske. U M. Štambuk, I. Rogić
i A. Mišetić (ur.), *Prostor iza: Kako modernizacija mijenja hrvatsko selo* (str. 221-248).
Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar

Popis slika

Slika 1. Domaća vina i likeri OPG-a PRODAN DEAN (Izvor: Moja djelatnost, bez dat.).....	16
Slika 2. Eterična ulja i kozmetički proizvodi koje nudi OPG GRGO LUČIĆ (Izvor: Moja Županija, bez dat.)	16
Slika 3. Logo URH d.o.o. (Izvor: Facebook, 2022).....	18
Slika 4. URH obavlja žetvu kukuruza (Izvor: Facebook, 2018).....	23
Slika 5. Silosi OPG-a URH (Izvor: Facebook, 2018)	23
Slika 6. Logo ŽITARICE DOŠEN d.o.o. (Izvor: ŽITARICE DOŠEN, bez dat.).....	24
Slika 7. Logo Agro Puškarić Poljoprivrednog Obrta (Izvor: Facebook, 2023)	27
Slika 8. Proizvodnja krumpira za Čipi čips (Izvor: APPO, bez dat.).....	30

Popis tablica

Tablica 1. Promjene broja obiteljskih gospodarstava Hrvatske s obzirom na njihovu površinu, 1960.-1991.	5
Tablica 2. Promjena broja obiteljskih gospodarstava Hrvatske u razdoblju od 1991. do 2020. godine	6
Tablica 3. Broj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava po županijama u 2020. godini.....	8
Tablica 4. Iznos i intenzitet potpore za OPG-ove iz 2017. godine	11
Tablica 5. Udio poljoprivrede u ukupnim rashodima po županijama u Republici Hrvatskoj za 2023. godinu	12
Tablica 6. Apsolutna i relativna promjena prihoda URH d.o.o. 2022. godine u odnosu na 2021. godinu	19
Tablica 7. Usporedba analiziranih OPG-ova.....	31
Tablica 8. Ukupni prihodi i ukupni rashodi analiziranih OPG-ova u 2021. i 2020. godini	31
Tablica 9. Neto dobit analiziranih OPG-ova	32
Tablica 10. Ratarske kulture koje OPG-ovi proizvode i otkupljuju	32

Popis grafikona

Grafikon 1. Broj OPG-ova i hektari površine koju obrađuju od 2007. do 2020. godine.....	7
Grafikon 2. Postotak obiteljske radne snage prema godinama starosti u Republici Hrvatskoj u 2020. godini.....	9
Grafikon 3. Broj zaposlenih na poljoprivrednim gospodarstvima prema kategorijama radne snage i spolu u Republici Hrvatskoj u 2020. godini.....	10
Grafikon 4. Poslovni prihodi URH d.o.o. u razdoblju od 2017. do 2022. godine	19
Grafikon 5. Rast ili pad poslovnih prihoda u odnosu na prethodnu godinu prikazan u postotcima u razdoblju od 2018. do 2022. godine.....	20
Grafikon 6. Poslovni rashodi URH d.o.o. u razdoblju od 2017. do 2022.godine	21
Grafikon 7. Rast ili pad poslovnih rashoda u odnosu na prethodnu godinu prikazan u postotcima u razdoblju od 2018. do 2022. godine.....	21
Grafikon 8. Ukupni prihodi ŽITARICA DOŠEN u razdoblju od 2020. do 2022. godine	24
Grafikon 9. Ukupni rashodi ŽITARICA DOŠEN u razdoblju od 2020. do 2022. godine	25
Grafikon 10. Neto dobit poslovanja ŽITARICA DOŠEN u razdoblju od 2020. do 2022. godine	26
Grafikon 11. Ukupni prihodi Agro Puškarić Poljoprivrednog Obrta u razdoblju od 2020. do 2022. Godine.....	28
Grafikon 12. Ukupni rashodi Agro Puškarić Poljoprivrednog Obrta u razdoblju od 2020. do 2022. godine	28
Grafikon 13. Poslovni prihodi i poslovni rashodi Agro Puškarić Poljoprivrednog obrta 2017. – 2022.	29
Grafikon 14. Neto dobit OPG-a Puškarić u radoblju od 2020. do 2022.	29